

יהושע קנז - אלונה קמחי - אמיר גוטפרוינד
אתגר קרת - נאוה סמל - אשכול נבו - גפי אמיר
טוזי וייל - אסף גברון - שירה גפן - יוסף אל-דרור

צלליות

11 סיפורים

למשן הקהילה

כנרת, זמורה-דביתן, דבור מוציאים לאור

כל הזכויות שמורות
© 2005 למחברים
זכויות בעברית © 2005 כנרת, זמורה-ביתן, דביר - מוציאים לאור

מתוך

צלליות

ג'וה סטפנורטס

בעריכת: אתגר קרת
עיצוב: רענן אליזוב

צלילות

אפיר גוטפרוינד

צלליות

בימי הקיץ היה דודי נתן מקיים מופעים של צלליות. על קיר לבן, עם עשר אצבעות ואלומה של אור, הפליא ליצור אריה וקוף, אליגטור וקטר.

כשהחל לקסום צללים רותקו כל העיניים. לא הרבה נדרש לו. רק תנו קיר, תנו אור. בִּירְכְתִי חגיגת חתונה, או בתום ארוחת חג, היו נאספים סביבו מעריציו, מתפעלים - פרפר, צבי, תיאודור הרצל, צב.

בין מופע למופע היה דוד נתן פקיד צייתן במשרדי מס ערך מוסף. לא התרעם על החיים שזימנו לו כך - חדר צר, שולחן, אלפי טפסים. "הרי כאן מול הקיר החל הכול..." היה מחווה באצבעו אל מחיצת הגבס שמולו, ונוטה לשקוע בזיכרונות מתוקים. קיר חשוף, לא תמונה, לא חלון. רק צללית אצבעו של דוד נתן תועה עליו, וכבר אינה סתם מצביעה אלא מלהטטת - סוס ים, רקדנית, מטוס קרב.

דוד נתן היה מצחקק, עיניו זוהרות. ארשת פניו של בן שיחו כבר ביטלה מזמן אפשרות לרחמים על האיש הכפוף מעל השולחן הסדוק, דחוק בין דלת לארונות תיקים. משרדון עלוב, שנבצע מתוך משרד גדול. לפני שנים הוחלט - לחצוץ. שישה פקידים מעבר זה, קבלת קהל; ודוד נתן מן העבר האחר, עם וְנָטָה קְלוּקֶלֶת שֶׁנֶחְפְּרָה מֵעַל רֵאשׁוֹ.

"אבל לא נורא, אם לא הקיר הזה, איפה הייתי..."
וחגיגת אצבעות כבר משולחת רסן על הקיר, ודוד נתן
מדהים את בן שיחו - כריש, טרקטור, קוסם, צנחן.

בימי הקיץ היינו מתכנסים בחצר למטה, לוטשים עיניים אל
קיר הבית וממתינים לדוד נתן. שכנים הביאו כיסאות, סריגה,
מקלט טרנזיסטור לאוזן. ישבו מנומנמים, נפוחי עיניים,
הגופים קורסים בכיסאות. ומעליהם דוד נתן, מניף ידיו
בעקלתון, מטיל על הקיר מכל אוצרותיו - קיפוד, מרכבה, בן
גוריון, תותח.

משנה לשנה שוכללו הפלאים - נסיך, רימון, פרפרים
רוקדים, לולייך.

כשהוציאו את דוד נתן לפנסיה, עם פיצויים חלקיים, הוא
אמר, "לא נורא, ותקופה ארוכה התכנס בדירה הקטנה שלו,
בקומת הקרקע, לא נראה ולא נתגלה. כיוון שחי לבד, לא ידע
איש מה מתרחש בין הכתלים, ורק בלילות, בעד חרכי התריסים
המוגפים תמיד, ניכר אור הפנס הזורח אל קיר לבן בביתו.

בבוא הקיץ החלו נחשפים מופעיו החדשים. לא אריה, לא
קוף, לא קטר.

"תנחשו!" דחק דוד נתן.

הוא נראה קצת מוזר, קצת כפוף. הידיים שלו בשרוולים
ארוכים.

"תנחשו! תנחשו!"

צלליות

כשדממו הניסיונות היה טורח, מסביר -
"זה הגול של סטלמך, רגע הנגיחה מול לב יאשין
הגדול..."

ואכן, מבט משווה לתמונה המונצחת שחור-לבן, ממשחקה
של נבחרת ישראל בכדורגל מול נבחרת רוסיה, הראה רוחב לב
של דמיון, תיעוד נאות של פרטים פעוטים. כל אגודל וכל זרת
שינסו מותניים כדי ליצור את הרגע המיתולוגי.

"ותנחשו את זה..."

צלליות נארגות, מתקשרות. אין ניחושים.

"נו, זה הצנחנים מול הכותל. לא רואים?"

"תעשה קטר," ביקש מישהו מן האפלה.

אבל דוד נתן המשיך. על פניו קרנה אהבה למעשי ידיו.

הוא ליהטט באצבעותיו -

"הנה 'שרה גיבורת נילי מתאבדת', והנה 'מבצע אנטבה -

ההרקולס הראשון נוחת בנמל התעופה'. תנחשו, רק תנחשו!"

ב"שבעה" על סבא מנדל, בבית של דני, הציג את "מוטל'ה

שפיגלר מבקיע שער באליפות העולם".

מישהו העיר -

"לא עכשיו, לא מתאים..." - והמון כולא-רגשותיו הצטרף

במין הסכמה שקטה, מתלהטת.

אבל דוד נתן המשיך.

"הנה 1977 - הנשיא סאדאת יורד מהמטוס בנמל התעופה

לוד..."

"והנה 1978 - א-ב-ני-בי זוכה באירוויזיון. רגע ההדרן."
 "ועכשיו, הסכם שלום קמפ דייוויד - לחיצת ידיים
 משולשת..."

בברית המילה של אורן הציג את "אהבת אבלאר ואלואיז",
 ודוד מנחם אמר "דברים של גויים. לא מתאים."
 וקולות מתנהמים הצטרפו. להפסיק עם זה, עכשיו.
 "אם לא רוצים - לא צריך," ויתר דוד נתן. וחייך. אחר כך
 התיישב מצונף בין אבנר לסימה, ושתק.

לא שמו לב שלחתונה של גליה לא הגיע. ל"שבעה" של אברהם
 קימל-שטורזמן הגיע, אך ישב שמוט לסת, ובהה בכעכים
 שהושמו על השולחן, לצד המיץ והכיפות.

מסדר פסח נעדר. בשבועות התכנסה המשפחה כולה אצל
 דודה פרלה - לביבות, עוגות גבינה, קירות לבנים. בלי הדוד נתן.
 הדירה שלו היתה סגורה. התריסים למטה. קיוויתי שהוא
 מכין את הקיץ, אבל גם בלילות לא ראיתי שם אור.
 בתחילת הקיץ מצאו את דודה פרלה כדי להודיע לה שדוד
 נתן אושפז. בית חולים לחולי רוח.

שאלו אותה - מה קרה, והיא אמרה - התמוטטות.
 ביקרו אותו כולם, בטפטוף נכלם. ישבו איתו, דיברו.
 הביאו לו בייגעלאך, מיץ, קצת כסף כיס. ניסו לנחם אותו -
 אולי תעשה קוף, אריה, צנחנים מול הכותל? והסתכלו עליו
 מבוהלים.

צלליות

כשיצאנו החוצה עמדנו במגרש החניה, בשמש.
בלה של דוד יצחק שאלה אם מה שקרה לו עובר במשפחה.
היא שאלה, "זה גנטי? כי אמרו שאצלם היו מקרים."
"טוב, נתן הוא לא בדיוק משפחה..." אמר דוד מנחם,
והסתכל על כולם. הסתכלתי עליו בחזרה.
"חשבתי שהוא ודודה פרלה משפחה," אמרתי.
"כעסו עלי - "מה פתאום? מה אתה מתערב?"
ודוד מנחם סיפר איך פגש את נתן אחרי המלחמה, בפולין.
איש צעיר, זר, לא-משפחה, שצורף מתוך רחמים כלפי מי
שאיבד הכול. סיפר ולא הסתכל עלי, אלא על בלה. ועל כולם.
ודני אמר - "תמיד התייחסנו אליו כמו אל משפחה. איך זה
פתאום, מסכן..."

הם המשיכו לבקר אותו, מדי פעם, על אף שהיה לא-
משפחה, עשרים דקות ליד דמותו השותקת. אבל אט אט
נשכח. אמרו - כמה אפשר לשבת ליד מישהו שאפילו שלום
לא אומר?

אנו, הילדים בשיכון, באנו לקיר של דוד נתן. ניסינו - קטר,
אליגטור. אבל הרגשנו שהקסם רחוק, יושב על כיסא בחדרו,
לא מדבר עם אף אחד.

דודה פרלה היתה נוסעת אליו פעם בשבועיים, ומספרת
שלומו טוב, שהוא שקט, אפילו נהיה קצת דתי בבית
החולים, לא נורא. לחופשות לא לקח אותו אף אחד, אבל

אמרו שמצא חברים באשפוז. אמרו - יופי. בסוף אמרה דודה פרלה שאי-אפשר יותר, סך הכול היינו כמו משפחה, צריך להזמין אותו פעם.

לא התווכחו איתה. בבקשה. ובאו כולם כשאירגנה אצלה בבית ארוחה, משהו קטן במוצאי שבת.

כשדוד נתן הגיע הוא נראה כמו תמיד, רק קצת חיוור, ולראשו כיפה שחורה גדולה. העיניים שלו היו מבריקות, והפה נטה, מעט פתוח, כאילו עמד בכל רגע להפטיר בדיחה. ניגשו אליו, שאלו מה שלומו, אפילו חיבקו אותו, אמרו - "טוב לראות אותך".

ודוד נתן חיך בזהירות.

"תעשה היום מופע, שמענו?" פנו אליו.

ודוד נתן התפתל - "אמרו שצריך".

אחרי ששתו את הקפה ואכלו את העוגות הגיע זמנו של דוד נתן. העמידו אותו, קצת אילם, מול סדין לבן גדול שנתלה לאורך המרפסת. כשאותתה לו דודה פרלה שהכול בסדר הסתובב דוד נתן באטיות אל הסדין.

הוא זקר אצבע אחת, הניע את צלה כאילו בדק משהו חשוב. האנשים הביטו, מתי כבר יתחיל? חיכו לקוף, לאלגיטור, לטרקטור.

"תנחשו מה זה," אמר דוד נתן. היה לו קול קצת מוזר, ועל

הסדין היתה עדיין רק אצבעו, ניצבת זקופה.

צלליות

דוד נתן הסביר - "זה אחד."
שתקו בחדר. הסתכלו על הכיפה השחורה, החדשה, חיכו -
מתי המופע?
דוד נתן הוסיף עוד אצבע זקורה.
"וזה?"
"שתיים..." היססו קולות.
"נכון," אישר דוד נתן, ועצם את עיניו באישור וזקר עוד אצבע.
"וזה?"
"שלוש!" קראו מכמה פינות. גם אני כבר קראתי - "שלוש!"
"וזה?"
"ארבע!!" הריעו.
דוד נתן פקח את עיניו, תיקן את כיפתו על קדקודו, הרצין:
"על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו..."
"אה... מה?"
"על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעליים..."
"על מה אתה מדבר, נתנק'ה?" שאלה פרלה.
דוד נתן התרכז, הטיל על הקיר צללית מסובכת.
"זה דוד יצחק, שניצל ילדים ונגע בהם הרבה שנים. תשאלו
את גליה ועמי. עד היום יש להם בעיות. לי הם סיפרו..."
צללית חדשה.
"וזה חצי כיכר לחם. פרלה תזכור. בגטו, באקציה, אמרו
לה שתגידי איפה מתחבאים האחרים, ויתנו לה לחיות, ויוסיפו
חצי לחם..."

"נתנקה..."

"זוה צללית של איש יושב עם רגל בגבס. זה דני, שיום לפני מלחמת ששת הימים רחל אשתו שמה לו גבס על הרגל, שלא ילך, ואחר כך הלך למפקדה, וקיבל תעודה על התרומה שלו בעורף, וזה..."

יותר לא הספיק דוד נתן, כי דני התרומם אליו, התנפל עליו עם בועז של צילה, וגם אחרים הצטרפו. עטפו אותו בסדין הלבן, להשתיק אותו, שלא ישתולל, אבל דוד נתן, בתוך הסדין, התפתל כמו אבעבועה לבנה. לא צעק ולא צרח, רק נלחם, כאילו יש לו עוד. אנשים הצטרפו, החזיקו אותו טוב טוב, וקראו למגן דוד אדום.

אחר כך, כל שבת, נסעתי עם אמא ואבא להיפגש עם המשפחה. כל שבת. מי שלא בא, ריכלו עליו.

גם אני רציתי להבין, מה אמר דוד נתן על דוד יצחק? ועל דודה פרלה? אבל אמרו לי, די, מספיק, סתם מסכן דוד נתן, השתגע. דודה פרלה המשיכה לבקר אותו, פעם בשבועיים. אמרו שהיא נפש צדקת. שאלתי גם אותה, מה קרה לו? מה הוא אמר על דני? אבל היא נאנחה, מספיק צרות יש, עכשיו גם אתה מתחיל?

כשהגיע פסח אמרו אחד לשני, טוב שהגיע החג, קצת שקט, ונסעו כולם לחולון, לבית של דני, שהחליט שהשנה זה הוא שיעשה "סדר".

צלליות

מילמלנו כולנו את ההגדה, עם כיפות על הראש, וכבר התרגלתי שדוד נתן לא איתנו, שהוא שם, אבל ראיתי שדני כל הזמן דוחף את הראש שלו למטה, ועל הקיר מאחוריו הצל שלו נראה כמו שק שיושב לו על הכתפיים, ודוד יצחק, שכבר בקושי בא למפגשים, שם יד מעל העיניים שלו, ועל הקיר כמעט לא היה לו צל. הסתכלתי על גליה, עם בעלה, יושבת מפזמת, "ואילו לא שיקע צרינו בים - דיינו", אבל הצל שלה מתנדנד יותר ממנה. הסתכלתי עליה ועל דוד יצחק. מה אמר דוד נתן? למה לא מסבירים? למה אסור לשאול?

בסופו של דבר זה היה די פשוט להגיע אליו. רק להתכופף קצת באוטובוס, כדי שרודה פרלה לא תראה שעליתי אחריה, ואחר כך למצוא את החדר.

אמרתי לדוד נתן - "תלמד אותי לעשות צלליות?"
והוא הביט בי ושתק.

"אם תלמד אותי, אני אעשה כמוך," אמרתי, והוא המשיך להביט בי. פתאום אמר - "כולנו היינו ילדים פעם," והחל לבכות. הוא כיסה את הפנים, ודמעות ירדו לו בין האצבעות, לאורך הידיים, אבל בלי קול.

בסוף קם ממיסאו, התקרב אל הקיר, והתחיל להראות לי, לאט לאט - אליגטור, קוף. אחר כך - קטר, זבוב, מטרייה. התחלתי לבוא אליו פעמיים בשבוע. בלי מילים, רק האצבעות, ולפעמים שמה של הצללית - זה ליצן, וזה קיפוד,

וזה אליהו הנביא שוחט את נביאי הבעל. בהתחלה הדברים
הפשוטים, אחר כך המסובכים.
ביום הראשון של הקיץ הודעתני שאני עומד לערוך מופע
של צלליות.